

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 25 april 1945 kl. 11 fm.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion angående utredning om avveckling av de utländska intressen, som finnas i bolaget Vieille Montagne.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 268, har herr *Lindahl m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och framläggande av de förslag, vartill denna utredning kan komma, eventuellt då överförande av bolaget Vieille Montagnes svenska gruvor och anläggningar i statens ägo.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden från kommerskollegium, länsstyrelserna i Örebro och Östergötlands län samt Sveriges industriförbund.

Vid kommerskollegii utlåtande voro fogade uttalanden av Sveriges geologiska undersökning, som vitsordar, att ifrågavarande fyndighet måste betecknas som mycket betydande, samt av bergmästaren i södra distriktet, vilken uppgivit, att skötseln av bolagets rörelse ur teknisk synpunkt omhänderhafts utan att anmärkning kunde riktas däremot, och att en sanering av bostadsbeståndet, som tidigare varit delvis undermåligt, genom bolagets eget initiativ planerats under senare tid. Lönerna hade därjämte förts upp närmare i nivå med lönerna vid liknande företag i mellersta Sverige.

För egen del anför *kommerskollegium*:

Såsom av Sveriges geologiska undersökning framhålles är fyndigheten i fråga, nämligen Ämmebergs zinkmalmsgruvor i Örebro och Östergötlands län, mycket betydande. Bergmästaren anslår malmarean till 5 000 kvadratmeter eller något därutöver. Malmfångsten utgör i genomsnitt till något över 90 % av zinkmalm av god kvalitet, numera uteslutande i form av slig, och till något under 10 % av silverhaltig blymalm.

Under perioden 1931—1943 bidrog Ämmebergsfältet i fråga om zinkmalm med till kvantiteten 58,2 % och till värdet 56,1 % av landets totala produktion samt i fråga om blysilvermalm med till kvantiteten 20,5 % och till värdet 23,8 % av totalproduktionen. Produktionen av blysilvermalm var sålunda under nämnda period ej särskilt stor. Då numera en avsevärd blymalmsproduktion förekommer i Västerbottens län från och med 1943, har Ämmebergsfältets andel i den svenska blymalmsproduktionen sjunkit till under 10 % år 1945. Världsproduktionen av zinkmalm åren 1928—1937 har, räknad som zinkinnehåll i malm, växlat mellan 815 500 ton och 1 618 000 ton per år och har i medeltal varit 1 352 200 ton, vartill Sverige kan beräknas hava bidragit med cirka 2 % och Ämmebergsfältet med över en procent.

Ehuru Ämmebergsfältet för närvarande är den utan jämförelse största zinkmalmsproducerande fyndigheten inom landet, är den internationellt sett sålunda icke av särskilt stor betydelse. Zinkmalmsproduktionen i Sverige torde, om icke prisutvecklingen blir särskilt ogynnsam, komma att framdeles öka, såväl i Skelleftefältet som på vissa håll i mellersta Sverige, varför Ämmebergsfältets relativa andel i landets produktion kan väntas sjunka, om icke brytningen därstädes ökas. Sålunda beräknas preliminärt Ämmebergsfältets andel i landets zinkmalmsproduktion inom ett fåtal år sjunka till omkring en tredjedel.

Normalt har före kriget inom landet icke förekommit tillverkning av zinkmetall i kommersiell omfattning. För närvarande pågår på statsmakternas föranledande en viss produktion, som dock vida understiger behovet och knappast torde i nuvarande form komma att fortsätta, sedan möjligheter ånyo öppnats för import av zink. Planer föreligga dock på uppförande av ett modernt zinkverk. Zinkbehovet har under den tid, då handelsförbindelserna västerut varit spärrade, i huvudsak fyllts genom att till Tyska riket levererats zinkmalm, av vars metallinnehåll en viss andel återlevererats i form av zinkmetall. Malmleveranser av nyssnämnda slag, som varit underkastade direktiv och kontroll av industri- och handelskommissionerna, hava fullgjorts från såväl Ämmebergsfältet som från ett flertal andra producerande fyndigheter. Även dispositionen av den producerade blymalmen på export, respektive för inhemsk blytillverkning, har varit underkastad kommissionernas direktiv och kontroll.

Åren närmast före kriget uppgick landets förbrukning av zinkmetall till minst 16 000 ton per år, vartill kommer zinkinnehållet i vissa importvaror, exempelvis galvaniserad plåt, galvaniserade rör och färgpigment. Under femårsperioden 1935—1939 var innehållet av zink i inom landet producerad malm i medeltal cirka 34 000 ton per år, således motsvarande, med iakttagande av att en viss metallförlust uppstår vid metallframställningen, nära dubbla det egna metallbehovet. Även om en zinktillverkning, ungefär motsvarande landets behov, skulle komma att framdeles drivas på inhemsk malm,

skulle sålunda allttjämt förefinnas ett avsevärt överskott av malm, särskilt som enligt vad ovan anförts produktionen kan väntas öka på vissa håll.

Såsom av bergmästarens yttrande framgår söker gruvfältets ledning att omsorgsfullt tillgodogöra malmtillgångarna, även äldre avfall, som numera med nyare anrikningsmetoder kan tillgodogöras, och har, såsom länge inom sakkunniga kretsar varit känt, inriktat sig på åstadkommande av jämn och uthållig drift.

Enligt kollegium tillhandakomna upplysningar har vid gruvdriften under åren 1938—1942 i medeltal per år sysselsatts följande antal personer:

manliga över 18 år	274
» under d:o	<u>12</u>
	Summa 286

Av bergmästarens yttrande framgår, att berättigade anmärkningar kunna framställas mot beskaffenheten av en del av bolagets arbetarebostäder. Det synes dock förefinnas skäl att antaga, att förbättringsåtgärder skola komma att vidtagas, utan att från statens sida de i motionen åsyftade åtgärderna genomföras för överförandet av gruvegendomen i statens ägo.

Vad angår löne- och pensionsförhållandena får kollegium hänvisa till bergmästarens yttrande. Kollegium vill slutligen något närmare ingå på äganderättsförhållandena och bolagets rätt att idka gruvdrift i Sverige.

La Société des mines et fonderies de zinc de la Vieille Montagne med säte i Angleur i provinsen Liège i Belgien begärde, sedan avtal träffats om inköp av dels vissa gruvor och inmutningar, belägna en och en halv mil från Askersund och förande zinkblände, bly, koppar, kobolt och järn, dels ock egendomarna Åmmestorp och Åmmeberg med underlydande hemman m. m., att i förening med nämnda gruvor och inmutningar få besitta jordegendomarna i fråga. Jämlikt Kungl. Maj:ts resolution den 9 oktober 1857, varav avskrift av avskrift bifogas, tilläts bolaget besitta den fasta egendomen, dock med skyldighet att alltid hava ett i orten bosatt ombud, som skulle äga att i angelägenheter, vilka rörde nämnda fasta egendomar, vid domstolar och andra ämbetsmyndigheter å bolagets vägnar svara. Genom beslut den 29 augusti 1924 biföll Kungl. Maj:t en bolagets ansökning att få innehava ytterligare vissa fastigheter.

Vad angår gruvrättigheterna fanns i 1855 års gruvstadga icke intaget förbud för utlänning att verkställa inmutning eller idka gruvdrift. Genom förordningen den 12 april 1872 föreskrevs emellertid, att utlänning icke måtte bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift med mindre han erhållit tillstånd att i riket vistas och att, efter särskild ansökning, få å fyndighet eller gruvelägenhet anställa och fullfölja arbete. Dock skulle detta stadgande icke äga tillämplighet i fråga om tidigare vunnit besittningsrätt.

I 68 § av 1884 års gruvstadga intogs motsvarande föreskrift. Föreskrifterna i såväl 1872 års förordning som 1884 års gruvstadga avse enligt ordalagen utlänning, d. v. s. utländsk fysisk person, men torde dock böra tolkas såsom avseende även utländskt bolag. I samband med utfärdandet av lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, i vilken lag stadgas förbud för utländska medborgare, bolag o. s. v. att utan Konungens tillstånd bland annat förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, ändrades ifrågavarande 68 § i gruvstadgan till att innehålla en hänvisning till vad särskilt stadgats om ifrågavarande rätt. Motsvarande hänvisning till särskilda stadganden finnes intagen i 1 § gruvlagen. Vad i 1916 års lag i förevarande hänseende stadgas äger ej tillämpning i fråga om tidigare förvärvad rättighet.

Ända till ikraftträdande av 1872 års ovannämnda förordning stod det sålunda bolaget *Vieille Montagne* fritt att förvärva gruvegendom och att bearbeta innehavda gruvor och fyndigheter.

Såvitt kollegium av företagen undersökning kan finna, grundas bolaget *Vieille Montagne*s nu innehavda gruvrättigheter på inmutningar av bolaget, företagna före ikraftträdandet av 1872 års lag, med vissa undantag, samtliga hänförande sig till fyndigheter inom Örebro län. Jämlikt Kungl. Maj:ts resolutioner den 8 februari 1889, den 4 juli 1889 och den 22 juni 1928 tilläts bolaget att förvärva och bearbeta även dessa gruvor.

Det är för kollegium obekant, huruvida det skulle vara möjligt att efter underhandlingar på frivillighetens väg överföra fyndigheterna i fråga i svensk ägo. Vad angår överföring tvångsvis vill emellertid kollegium framhålla, att ett sådant förfarande, särskilt om det skulle rikta sig mot ett enda utländskt företag, kan befaras få icke önskvärda återverkningar i andra avseenden.

Under hänvisning till vad ovan anförts får kommerskollegium avstyrka bifall till motionen i fråga.

Länsstyrelsen i Örebro län har före avgivandet av sitt utlåtande inhämtat yttranden från kommunala myndigheter i orten, förste provinsialläkaren, länsarkitekt och överlantmätare i länet samt bergmästaren i Västra distriktet ävensom bolagets disponent i Ämmeberg, varjämte länsstyrelsen föranstallat om sammanträden inför länsstyrelsen med av frågan berörda parter.

För egen del anför länsstyrelsen i Örebro län:

Enär gällande expropriationslagstiftning icke giver möjlighet till tvångsinlösen av bolagets egendomar och någon extra ordinär åtgärd för avveckling av bolagets intressen i företaget icke är tillräddlig, hemställes att motionen måtte avstyrkas.

Då emellertid de missförhållanden, som framgå av den härvid fogade utredningen, varit anledningen till motionens framställande, bör övervägas om icke dessa kunna avhjälpas på annat sätt.

Bolaget *Vicille Montagne* har tidigare varit känt för sociala intressen och utövat socialvårdande verksamhet. Då under tidigare svensk ledning välfärdsanordningar för bolagets anställda tillkommit och vidmakthållits är det icke antagligt att deras indragande eller förändringen i deras tillämpning haft sin grund i ingripanden från den belgiska ledningen, som under en lång följd av år intill år 1938 varit en och densamma. Länsstyrelsen har därav fått den uppfattningen att missförhållandena skulle kunna avhjälpas, därest från ortsnyndigheterna och bolagets anställda kunde tillskapas kontinuerlig kontakt med bolagets ledning. Länsstyrelsen har tänkt sig att denna förbindelse bäst skulle åstadkommas genom tillsättande av ett välfärdsutskott, sammansatt av representanter för de anställda och för kommunen, vilket utskott hade att följa den svenska ledningens sociala verksamhet och, därest anledning till erinringar förekomme, genom hänvändelse till vederbörande söka åstadkomma rättelse. Länsstyrelsen har framfört denna synpunkt till representant för bolagets svenska ledning, som förklarar att han varit inne på samma tankegång. Han hade föreslagit inrättande av samhällsråd för de båda samhällena, sammansatt av representanter för bolaget och arbetarnas organisationer med självvald ordförande. Han hade emellertid icke något att erinra mot att däri inginge även en av kommunalfullmäktige utsedd representant för kommunen. Genom denne skulle länsstyrelsen kunna hållas fortlöpande informerad om förhållandena på platsen. Av bilagda exemplar av tidningen *Örebro-Kuriren* för den 19 innevarande mars framgår också, att åtgärder redan äro i gång för frågans lösning.

Såsom av de bifogade protokollsutdragen från sammanträdena inför länsstyrelsen framgår, föreligger fråga om bildande av municipalsamhällen i *Åmmeberg* och *Zinkgruvan*. Att denna fråga icke ännu slutbehandlats från länsstyrelsens sida har berott dels på att bolagets ombud begärt anstånd med ärendets avgörande för förebringande av viss utredning och dels därpå att det ansetts mindre lämpligt att nu forcera fram municipalbildningsfrågor, innan man fått se resultatet av den arbetande kommunindelningskommitténs överväganden i fråga om de mindre tätorternas organisation. Frågan kommer givetvis att fullföljas, och torde därvid samhällsrådets medverkan bliva av särskilt värde.

En betänklig olägenhet är vidare den nuvarande svenska bolagsledningens inställning till frågan om ensittarlagens tillämpning. Såsom överlantmätaren i sitt yttrande framhållit, torde ändrad lagstiftning på området vara enda möjligheten att förekomma jordägares åtgärder att sätta lagens tillämpning ur kraft.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att utskottet i anledning av motionen måtte föreslå riksdagen besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om övervägande i vad mån ändring av be-

stämmelserna i lagen den 8 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område må vara påkallad till förhindrande av att lagens tillämpning genom avtal sättes ur kraft.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, som inhämtat yttrande från vederbörande landsfiskal, anför, att länsstyrelsen icke anser att tillräckliga skäl för bifall till motionen förebragts, och avstyrker förty densamma. De brister, särskilt sanitära, som förefinnas, böra kunna avhjälpas genom de lokala myndigheternas försorg, särskilt som bolagets härvarande ledning numera synes ställa sig förstående till ifrågasatta förbättringar.

Sveriges industriförbund anför i huvudsak följande:

Beträffande omständigheterna vid bolagets förvärv av ifrågavarande zinkmalmsfyndigheter torde, utöver de i motionen lämnade uppgifterna, följande upplysningar böra meddelas. Åren 1848—1849 verkställdes av svenska gruvexperter en undersökning av Åmmebergs zinkmalmsfält. Därvid fastställdes fältets utsträckning, varjämte konstaterades, att malmen var av hög kvalitet. Ett smältverk för zink anlades i trakten av Stockholm. Vid provsmältning av Åmmebergsmalmen visade det sig, att denna visserligen var rik men att man med då tillgängliga metoder av densamma ej kunde framställa metallisk zink. Sedan det belgiska bolaget Vieille Montagne år 1857 förvärvat malmfältet, lyckades det detta företag att efter stora svårigheter använda Åmmebergsmalmen för zinkframställning. Vieille Montagne hade vid denna tidpunkt de största erfarenheterna i världen beträffande zinktillverkning. Med all sannolikhet hade driften vid företaget icke kunnat komma i gång vid berörda tidpunkt, om icke denna expertis stått till förfogande. Vieille Montagne hade — såsom också i motionen angives — den 9 oktober 1857 erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att besitta de förvärvade egendomarna och gruvorna.

En statlig tvångsinlösen av gruvorna skulle innebära ett upphävande av nämnda Kungl. Maj:ts tillstånd, ett med våld företaget upprivande av äganderätts- och besittningsförhållanden, som ägt bestånd i snart hundra år, samt vidtagande av en i det svenska rättssamhället hittills okänd och för rättskänslan stötande åtgärd. Ett överförande i statens ägo av denna enskilda egendom skulle förutsätta en lex in casu. Vår expropriationslagstiftning känner icke till någon rättsgrund, som här kan åberopas. En indragning till Kronan i enlighet med motionärernas önskemål skulle medföra allvarliga konsekvenser och vara ägnad att väcka de största betänkligheter.

Vad beträffar frågans internationella aspekter torde det utan vidare vara klart, att en statlig tvångsinlösen av Vieille Montagnes svenska egendomar skulle komma att medföra en kraftig reaktion från belgiskt håll. De svensk-belgiska handelsförbindelserna skulle kunna skadas till men icke minst för svenska företag i Belgien. Repressalieåtgärder skulle icke vara uteslutna

och skulle i och för sig vara fullt förklarliga. — Den ifrågasatta åtgärden skulle f. ö. överhuvud taget kunna medföra en ofördelaktig inverkan på svenska relationer utomlands.

Här berörda principiella synpunkter torde icke kräva några vidare kommentarer. Med hänsyn till desamma anser Förbundet, att motionen bör avslås.

I motionen ha emellertid framställts åtskilliga påståenden och lämnats åtskilliga uppgifter, som visserligen i och för sig icke utgöra någon grund för den ifrågasatta tvångsinlösningen men som äro av den beskaffenhet, att de giva en felaktig bild av förhållandena vid Åmmeberg. Ett tillrättläggande är fördenskull påkallat.

Motionärerna framhålla, att Åmmeberg hör till de största och mest givande zinkgruvorna i Europa. Detta påstående tarvar ett beriktigande. Enligt uppgift torde man för framtiden få räkna med att Åmmeberg kan producera ca 25 000 ton zinkslig per år. (Därtill kommer en tillfällig tillverkning av ca 5 000 ton årligen av gammalt avfall, men detta är en temporär företeelse.) De största zinkfyndigheterna i Europa äro Trepca i Jugoslavien och Reocin i Spanien. Av för de senaste åren tillgängliga uppgifter, vilka kunna anses tillförlitliga, ha inhämtats följande data. Vid Trepca producerades under de första nio månaderna 1935 94 000 ton zinkslig, och vid Reocin producerades under åren 1928—1935 mellan 65 000 och 84 000 ton zinkslig per år. I hela världen var tillverkningen av metallisk zink år 1936 1 505 000 ton och år 1937 1 618 000 ton. Detta innebär, att Åmmebergs produktion, räknat i metallisk zink, icke uppgick till 1 % av världsproduktionen. Belgiens import av zinkmalm var under år 1939 373 000 ton, varav från Sverige 36 000 ton. Motsvarande siffror voro år 1936 576 000 resp. 57 000 ton och år 1937 618 000 resp. 75 000 ton. Sverige torde sålunda ha deltagit i den belgiska zinkmalmsimporten med 10—12 %.

Vad zinkmalmsförekomsterna i Sverige beträffar representerar Åmmeberg f. n. ungefär hälften av den svenska produktionen. Nyupptäckta fyndigheter i Mellansverige torde med all sannolikhet komma att reducera denna andel.

Under kriget ha produkterna från Åmmeberg försålts till de köpare samt till de kvantiteter och priser, som bestämts av statens industrikommission. Det är sålunda icke någon utländsk makt som under kriget lett den svenska avdelningens affärer. Enligt vad förbundet kunnat inhämta är uppgiften om att styrelsen för det belgiska bolaget Vieille Montagne befunnit sig i landsflykt felaktig.

Den svenska avdelningens utgifter för pensionering av arbetare utgjorde enligt uppgift år 1944 57 888 kronor, motsvarande 226 kronor per anställd

arbetare. Därtill kom ett tillägg om 26 950 kronor för reglering av äldre pensioner i enlighet med högsta domstolens i motionen åberopade utslag.

Det är riktigt, att en del av bolagets arbetarbostäder befinna sig i dåligt skick och tarva genomgripande reparationer. Hösten 1943 tillsattes på bolagets initiativ för de båda platser, där bolaget utövar sin verksamhet, Åmmeberg och Zinkgruvan, en kommitté, bestående av representanter för bolaget, hälsovårdsnämnden och hyresgästerna, med uppdrag att verka för bostädernas förbättring. En inventering utfördes, vilken ledde till resultatet att det ansågs nödvändigt att tillkalla experter för genomförande av bostadssaneringen. Efter anvisning från sakkunnigt håll träffades sedermera för detta ändamål avtal med arkitekten Bengt Gate i Stockholm, vilken erhöi uppdrag att utarbeta en plan för en fullständig sanering av bolagets samtliga bostäder. Ett dylikt saneringsprogram förväntas komma att framläggas i slutet av april månad. — I förste provinsialläkarens berättelse för år 1944 — vilken motionärerna underlåta att citera — meddelas, att åtskilliga av bolagets fastigheter reparerats under året. I övrigt hänvisas i berättelsen till berörda saneringsplan.

Av bolagets i tjänst varande arbetare bo endast 15 % i bolaget tillhöriga fastigheter. De flesta bostäderna äro upptagna av pensionärer. Enligt vad förbundet inhämtat föreligga planer på att åstadkomma moderna pensionärshem i Åmmeberg och Zinkgruvan. — De flesta av bolagets arbetare bebo egna hem, som de fått till stånd genom billiga lån från bolaget. Lån på förmånliga villkor utlämnas även av bolaget för förbättring av egna hem.

Hyran i bolaget tillhöriga bostäder har utgjort 4 kronor per månad för ett rum och kök. Då bolaget erbjudit reparation av bostäderna, ha i många fall hyresgästerna avvisat detta på grund av farhågor att hyran skulle komma att höjas. I sistberörda avseende har bolaget föreslagit ytterst måttlig förhöjning, t. ex. en hyra om 12 kronor per månad för ett rum och kök i nyreparerad och moderniserad fastighet, men även detta har avvisats.

Slutligen bör nämnas, att företaget medverkar eller medverkat till åstadkommandet av tvättinrättning med badhus, läkarmottagning, idrottsplats, skjutbana m. fl. allmänna välfärdsinrättningar.

Motionärerna framhålla, att lönerna vid Åmmeberg ligga minst 20 % lägre än genomsnittslönerna vid övriga gruvfält i landet. Härtill är att anmärka följande. I december 1944 framlade företagens ledning ett förslag till reglering av arbetslönerna, i hög grad överstigande de förhöjningar, som sedermera bestämdes för andra gruvföretag genom det nya riksavtalet. Förslaget accepterades av arbetarparten med några smärre justeringar och innebär, att överjordsarbetare fått samtliga löner höjda på så sätt, att löner om 1 krona per timme höjts med 14 öre och att högre timlöner höjts i fallande skala upp till en timlön av kr. 1:40, som bibehållits oförändrad. För under-

jordsarbetare har samma system tillämpats med en förhöjning om 16 öre för timlöner om kr. 1: 20 samt med bibehållande av en timlön av kr. 1: 60 och högre oförändrad. Detta har medfört en totalhöjning av lönenivån med ca 10 0/0, så att arbetarlönerna vid företaget nu ligga vid ca 93 0/0 av den genomsnittliga lönenivån vid gruvföretag i Mellansverige, anslutna till Järnbruksförbundet och Mellansvenska gruvförbundet. Med hänsyn till gällande dyrortsgruppering torde detta vara en lämplig avvägning av löneläget på platsen. Enligt uppgift har arbetarförbundets ledning förklarat sig anse, att bolaget genom löneförhöjningen åstadkommit en godtagbar lönenivå vid företaget.

För egen del får *utskottet* anföra följande.

Utskottet.

I motionen föreslås utredning och eventuellt framläggande av förslag om överförande av det belgiska bolaget Vieille Montagnes svenska gruvor och anläggningar i svenska statens ägo. Såsom motivering härför anföres *dels* att zinkmalmsförekomsten i Ämmeberg »har den karaktär, att dess införlivande i samhällets ägo icke saknar betydelse ur landets synpunkt», *dels ock* att bolagets utländska styrelse visat ett med åren alltmera slappnande intresse för sina anställda i Sverige, vilket tagit sig uttryck i likgiltighet och försummelse i sociala frågor.

Vad bolaget i sistnämnda hänseende eftersatt, har framgått av den genom olika myndigheter i anledning av motionen förebragta utredningen. Personalbostädernas beskaffenhet m. fl. socialt betonade frågor ha under ett antal år icke nöjaktigt beaktats. Men utredningen har tillika otvetydigt visat, att bolagsledningen och myndigheterna numera, i vissa fall i samverkan, åstadkommit påtagliga förbättringar i vad som brustit. En omfattande plan för bostadsanering har utarbetats genom sakkunnig arkitekt. Lönerna ha förts upp mera i nivå med dem, som gälla i mellersta Sverige i jämförliga förhållanden. Från länsstyrelsen i Örebro län har framlagts en plan om tillsättande av ett välfärdsutskott, vari olika parter och det allmänna skulle vara representerade, för att råda bot på missförhållanden och leda utvecklingen av samhället. Utskottet har med tillfredsställelse konstaterat det intresse, som numera visat sig föreligga för en effektiv lösning av hittills rådande missförhållanden, och utgår från att myndigheterna och andra berörda parter alltjämt i fortsättningen bevaka egna och det allmännas intressen och tillse, att planerade eller påbörjade reformer genomföras och utvecklingen ej avstannar. På den anställda personalens organisation ankommer för övrigt att tillvarataga de rent ekonomiska intressena. Utskottet finner sig under åberopande av det sålunda anförda icke behöva förorda några statliga ingripanden i förevarande hänseenden. I detta sammanhang vill utskottet framhålla, att bolagets egenskap av utländskt, av den förebragta utredningen att döma, icke bör läggas till grund vid bedömande av ovanberörda missförhållanden.

Vidkommande det andra skälet för bolagets överförande i svensk ägo, nämligen dess betydelse för svenskt näringsliv, får utskottet anföra följande synpunkter. Under tidigare år har framställning av zink vid upprepade tillfällen igångsatts men, då den visat sig oekonomisk på grund av då brukade tillverkningsmetoder, åter nedlagts, ofta med större förlust av kapital. Numera har, enligt vad utskottet erfarit, tillverkning igångsatts eller planerats på basis av svenska zinkmalmtillgångar i mellersta och norra Sverige av flera företag, huvudsakligen Stora Kopparbergs aktiebolag i Falun och Bolidens gruvaktiebolag i Västerbotten. Enbart vid det sistnämnda beräknas omkring 20 000 ton zink årligen kunna utvinnas, varvid den bränslebesparande elektrolytmetoden avses komma till användning, som tillika ger en produkt av högre kvalitet än den, som tillverkas på annat sätt. Till sammans torde de sålunda inom landet producerade kvantiteterna förslå för den nuvarande inhemska konsumtionen, och någon svårighet att ytterligare utbygga tillverkningen till det dubbla torde icke finnas. Huruvida i framtiden efter kriget och sedan näringslivet i de eljest zinkproducerande länderna stabiliserat sig en här i landet bedriven zinkproduktion kan bli lönande undandraget sig givetvis för närvarande utskottets bedömning. Vid dessa konstateranden har emellertid Åmmebergsmalmen lämnats ur räkningen, då den, ehuru i och för sig av värdefull struktur och halt, icke spelar någon avgörande roll för en inhemska zinktillverknings existens. Något oeftergivligt behov för det svenska näringslivet fyller således ej denna malm, och något intresse att försäkra det allmänna om denna fyndighet föreligger således icke från rent näringspolitisk synpunkt.

Frågan om överförande i det allmänna ägo av nu förevarande malmtillgångar kan emellertid ses jämväl ur ytterligare en synpunkt. Motionen sammanhänger med spörsmålet om en allmänna socialisering av malm- och mineralfyndigheter, och utskottet finner, att frågan därom bör underkastas ingående överbäganden. Detta bör emellertid då gälla icke endast sådana fyndigheter som befinna sig i utländsk ägo. Det måste i sammanhanget beaktas, att svenska företag äga dotterföretag i utlandet, vilka av reciprocitetsskäl kunna bliva föremål för ingripande, som kan skada vårt lands exportintressen, därest man i utlandet skulle få den uppfattningen, att svenska staten går hårdare fram gentemot utländska kapitalägare, som tillåtits bedriva sin verksamhet i vårt land. Med hänsyn till våra handelsintressen är ämnet därför så ömtåligt, att utskottet finner sig böra avstyrka motionen. Utskottet utgår emellertid ifrån att förhållandena i Vieille Montagne skola beaktas såväl vid den generella utredning angående de svenska malm- och mineralfyndigheternas överförande i samhällets ägo, som utskottet förutsätter böra komma till stånd, som vid de överbäganden angående industriens sociala förhållanden i allmänhet som av andra anledningar kunna ifrågakomma.

Under återopande av det ovan anförda får utskottet hemställa,

att motionen II: 268 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Stockholm den 25 april 1945.

På utskottets vägnar:

L. O. SKANTZE

Närvarande: Herrar *Skantze*, *Hedqvist*, fru *Svedberg*, herrar *Boman* i Stavsund, *Severin* i Gävle, *Persson* i Svensköp, *Engström*, *Nilsson* i Varuträsk, *Jansson* i Aspeboda och *Sveningsson*.

Reservation

av herrar *Skantze*, *Boman* i Stavsund, *Persson* i Svensköp, *Jansson* i Aspeboda och *Sveningsson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande borde hava haft följande lydelse:

»I motionen — — — — — frågor.
Vad bolaget — — — — — missförhållanden.
Vidkommande — — — — — synpunkt.

I förevarande sammanhang finner sig utskottet böra framhålla att dess ståndpunktstagande till frågan om förvärv av det belgiska bolagets egendom uteslutande skett under förutsättning av ett övertagande på frivillighetens grund. Mot ett tvångsvis övertagande av bolagets egendom kunna anföras de konsekvenser, en sådan åtgärd utan tvivel skulle medföra för Sverige ej blott och närmast i bolagets hemland Belgien, där vårt land redan nu äger filialföretag, vilkas ställning skulle försämrast eller existens rent utav kanske äventyras, utan även i andra med Belgien förbundna land, med vilka Sverige har ett betydelsefullt handelsutbyte. Utskottet anser sig därför böra taga avstånd från varje tanke på en icke helt frivillig överlåtelse.

Under återopande av innehållet i de över motionen avgivna utlåtandena och vad i övrigt här ovan anförts, får utskottet hemställa,

att motionen II: 268 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.»